

نگاهی به هنر موسیقی در جمهوری آذربایجان مستقل

نگاهی به

هنر موسیقی

در جمهوری آذربایجان مستقل

جهانگیر سلیم خان اوف

با یک نگاه مقایسه ای و گذرا به وضعیت موسیقی در شرایط کنونی با موسیقی در ده سال پیش میتوان اذعان کرد که پدیده‌های مختلفی از هنر موسیقی حذف شده‌اند. در عین حال تحولاتی نیز در آن زمینه رخ داده‌است.

تحولات بنیادین سیاسی و اقتصادی در آذربایجان و سایر جمهوریهای سابق اتحادشوری تاثیرات قابل توجهی در دنیای هنر بویژه موسیقی از خود برجای گذاشته است. در گذشته وضعیت آنان ثبات بیشتری داشت، بطوریکه میتوانستند چشم‌انداز فعالیت‌های خود را مجسم کنند. در صورتیکه در شرایط کنونی چشم‌انداز کار برای موسیقی‌دانان بسیار مشکل شده است. با این وجود با توجه به وضعیت نامعین کنونی امکانات بیشتری برای موسیقی‌دانان جوان فراهم شده‌است.

دسترسی به امکانات جدید

من با جامعه موزیسین‌های آذربایجان کار می‌کنم و مسئول روابط بین‌المللی آن‌م‌باشم. من مدارس و مراجع مختلف را بررسی کرده و امکانات جدید و تخصص‌ها رارده‌بندی می‌کنم. اگر چه وزارت فرهنگ ما امکانی برای فرستادن موزیسین‌های با استعداد به خارج از کشور را ندارد، اما خود هنرمندان راهی برای آشنایی با موسیقی در خارج از مرزهای کشور پیدا می‌کنند. برای مثال تابستان گذشته تعدادی از آنها برای شرکت در سمینارها و کلاسهای مختلف راهی آمریکا، سوئد، بریتانیای کبیر و ایتالیا شدند. ما پنج سال پیش از این امکانات برخوردار نبودیم.

در دوران شوروی تمام ارتباطات بین‌المللی، از جمله برای اهل موسیقی، بطور متمرکز کنترل می‌شد. باید در وحله اول فرم ورود خود به کمیته مرکزی در وزارت فرهنگ فرستاده می‌شد. تصمیم اینکه یک آذربایجانی در یک فستیوال بین‌المللی شرکت بکند یا نه به عهده شخص ثالثی بود. یک موزیسین جوان باید حتما در سطح اتحاد شوروی برنده جایزه‌ایی می‌شد تا او را به خارج از کشور بفرستند. این نیز تقریبا امر غیرممکنی بود، بخصوص برای یک آذربایجانی. سیستم اتحاد شوروی بین موزیسین‌های مناطق مرکزی مثل مسکو و لنینگراد با دیگران تبعیض قائل می‌شد. علاوه بر این سیستم الزامی کرد که اگر موزیسینی در یک رقابت بین‌المللی شرکت داده می‌شود باید در آن رقابت برنده جایزه شود. این پروسه بیشتر با مسابقه گلاادیاتورها شباهت داشت، یا باید برنده می‌شدی و برای اتحاد شوروی افتخار می‌آفریدی و یا برای همیشه زندگی حرفه‌ایی و هنری خود را پایان یافته تلقی می‌کردی. به همین جهت شرکت در یک مسابقه و یارقات بین‌المللی برای یک هنرمند ریسک‌آمیز بود و به همین سبب اغلب دو و یا سه نفر تمام اتحاد شوروی را در رقابت‌های بین‌المللی نمایندگی میکردند.

نگاهی به هنر موسیقی در جمهوری آذربایجان مستقل

البته در دوران شوروی، موسیقی آذربایجانی بارها در صحنه‌های بین‌المللی ظاهر شد. سمفونی "مغام" فکرت امیرو فوق‌العاده موفق بود. اثر عارف مالیک‌او به نام "افسانه عشق" در بیش از ۵۰ تئاتر به صحنه رفت. آثار استاد بزرگ تار بهرام منصوراو در چندین کشور اروپائی موفق به تولید صفحه موسیقی شد. فرهاد بدلیلی در یک رقابت بین‌المللی در لیزبون مدال طلا را از آن خود نمود. خرامان قاسیم‌او موفق به دریافت مدال طلا در مسابقات واکال در آتن شد.

در حال حاضر آذربایجان عضو جامعه بین‌المللی موزیک معاصر () است. ما تنها کشور مسلمان از بین ۴۶ کشور عضو و اولین جمهوری از جمهوریهای سابق اتحاد شوروی می‌باشیم که این جامعه هستیم. آذربایجان با قرار گرفتن بین اروپا و آسیا در حال کشف امکانات جدید در شرق، بویژه در کشورهای ژاپن، هنگ‌کنگ و کره است.

تاثیر سیستم اتحاد شوروی در آموزش

سیستم آموزش موسیقی در شوروی سابق منحصر بفرد بود. بخصوص با توجه به جمعیت کثیری که در آن کشور وجود داشت تعداد زیادی مدارک موسیقی ایجاد شده بود، مدارکی که هنوز هم وجود دارد. تنها در شهر باکو بیش از ۴۰ مدرسه موسیقی وجود دارد که در هر کدام ۱۰۰ تا ۸۰۰ دانشجوی موسیقی مشغول آموزش هستند. بسیاری از این دانشجویان در مدارس عادی تحصیل می‌کنند، اما برای یادگیری موسیقی هفته‌ای ۲، ۳ و یا ۴ بار به مدارس موسیقی مراجعه می‌کنند. شهریه این مدارس حتی در شرایط فعلی بسیار ناچیز است.

سیستم جایزه ها

در زمان اتحاد شوروی سابق برای بزرگداشت از هنرمندان سه جایزه وجود داشت:

- هنرمند افتخاری
- هنرمند خلق آذربایجان
- هنرمند خلق اتحاد شوروی.

این جایزه به تعداد کمی داده می‌شد. در آذربایجان تنها ۳ یا ۴ نفر، و از آن جمله اوزیر حاجی بیگ‌او، قاراقاریو و فکرت امیرو، موفق به دریافت مدال "هنرمند خلق اتحاد شوروی" شدند.

اعطای جوایز اکثراً از بالا و بصورت ناهنجاری صورت می‌گرفت. برای مثال برای هر جمهوری یک سهمیه در نظر گرفته می‌شد و اهمیت نداشت که هنرمند با استعداد و سطح بالا در آن رشته خاص وجود دارد یا نه. در مرکز تصمیم گرفته می‌شد که در آذربایجان فقط باید ۴ نفر موفق به دریافت "هنرمند خلق اتحاد شوروی" شوند. حتی در سطح جمهوریهای هم نوعی صف برای دریافت این جایزه‌ها وجود داشت و هنرمندان شاید سالها برای دریافت آن در انتظار می‌ماندند.

هنرمندانی که صرفاً برای هنر کار می‌کردند شانس زیادی برای دریافت این جوایز نداشتند. ولی با این وجود اکثر هنرمندان شدیداً مشتاق دریافت این جوایز بودند. رقابت بسیار سخت بود. دریافت مدال به اصطلاح هنرمند را وارد

نگاهی به هنر موسیقی در جمهوری آذربایجان مستقل

سیستم می‌کرد که این خودمزایایی به همراه داشت. برای نمونه دریافت یک اتومبیل سواری که همیشه یک صف طولانی برای دریافت آن وجود داشت سریعتر صورت می‌گرفت.

برای بسیاری این سؤال وجود دارد که کیفیت موسیقی در زمان قبل و بعد از استقلال تفاوتی نموده است یا نه؟ جواب این است که کیفیت موسیقی کماکان مثل سابق است و همان آهنگسازان قدیمی پیشرو کماکان به کار خود ادامه می‌دهند، با این تفاوت که امکانات بیشتری برای ارائه آثار خود در خارج از کشور بدست آورده‌اند.

در گذشته عواقب کار مستقل برای آهنگسازان می‌توانست سنگین باشد و اکثراً نوعی وابسته به وزارت فرهنگ بودند که در قبال آثار آنها دستمزد پرداخت می‌نمود. موسیقی با سبک نو (آوانگارد) بازار زیادی نداشت. این بخشی از ایدئولوژی کمونیستی بود که توده‌های مردم باید قادر به درک همه چیز باشند. بنابراین اگر یک اثر موسیقی در این استاندارد جای نمی‌گرفت و یا بسیار جدی و یا پیچیده بود حقی برای اظهار وجود نداشت.

وضعیت اقتصادی موزیسین‌ها

در زمان اتحاد شوروی موزیسین‌ها ثروتمند نبودند ولی حداقل قادر به تامین معاش خود بودند. امروزه وضعیت به گونه‌ای دیگری است. حقوق ماهانه یک موزیسین ۴-۳ دلار آمریکا است که بسیار مضحک به نظر می‌رسد. با این حقوق ماهانه فقط می‌توان چند نان برای مصرف روزانه خرید. در این روزها به هنگام تمرین ارکستر سمفونی باید در نظر داشته باشیم که اعضای ارکستر باید به کارهای دوم، سوم و یا چهارم خود هم برسند.

جلای وطن از روی ناچاری

بسیاری از روی ناچاری دست به جلای وطن می‌زنند. به این ترتیب ما بهترین هنرمندان خود را از دست می‌دهیم. البته بسیاری از آنها راه ترکیه را در پیش گرفته‌اند. حداقل ۲۰ نفر از موزیسین‌های ما در دانشگاه آنکارا تدریس می‌کنند. البته هم‌تایان ترک آنان نیز به دنبال مشاغل پردرآمدتر راهی اروپا می‌شوند.

بسیاری از موزیسین‌های ما در آنجا مجبور به کار و زندگی در مناطق روستائی شده‌اند. از آنجمله فرانگیز علی‌زاده آهنگساز و پیانیست بزرگ ما که آثار وی در اقصا نقاط جهان نواخته می‌شود، در حال حاضر رهبر ارکستر در یک شهر بسیار کوچک مرسین است. فائق آقاییو نیز در ارکستر شهر هامبورگ مشغول به کار شده است. متاسفانه آذربایجان این بهترین‌ها را تربیت کرده و سپس تحویل کشورهای دیگر می‌دهد. یکی دیگر از این نخبگان رثوف عبدالله‌او می‌باشد که در حال حاضر رهبر ارکستر پرا-تئاتر شهر آنکارا در ترکیه می‌باشد.

با این وجود نقاط قوتی هم وجود دارد. قبل از روی کار آمدن بلشویک‌ها رسم بر این بود که شرکتهای بزرگ مراکز هنری را از نظر مالی حمایت می‌کردند. خوشبختانه این رسم دوباره از سر گرفته شده و شرکتهایی که از نظر مالی توانایی دارند به موسسات هنری کمک می‌کنند. در نتیجه این حمایتها ارکسترهای جدیدی بوجود آمده‌است. در گذشته ما تنها ارکستر دولتی را داشتیم، ولی در حال حاضر چندین ارکستر در آذربایجان تشکیل شده‌است، که از جمله آنها ارکستر ابزار باستانی، ارکستر موسیقی معاصر، ارکستر جوانان و آنسامبل رقص الهام که اخیراً از یک کنسرت دوره‌ای در آلمان، کانادا و آمریکا بازگشتند.

نگاهی به هنر موسیقی در جمهوری آذربایجان مستقل

در پایان و یا یک نگاه عمیق تر به چشم انداز هنر موسیقی در آذربایجان می توان گفت که هنر موسیقی در آذربایجان آینده بهتر و مناسبتری در پیش دارد. برای این خوشبینی دلایل زیادی می توان ارائه کرد.